

Joan Veny & Mar Massanell: *Dialectologia catalana. Aproximació pràctica als parlars catalans*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona / Publicacions de la Universitat d'Alacant / Publicacions de la Universitat de València, 2015, 397 pp., ISBN: 978-84-475-4201-7

Fou en 1978 quan el professor Joan Veny publicà *Els parlars catalans*, una síntesi del panorama dialectal de la llengua catalana que tingué molt bona acollida i de la qual s'han fet tretze edicions. Pocs anys després, en concret el 1986, aparegué la *Introducció a la dialectologia catalana*, escrita també pel Dr. Veny. Dues obres de referència obligada dins el camp de la catalanística i, molt especialment, per als historiadors de la llengua i els dialectòlegs, sense oblidar els docents. D'aleshores ençà han transcorregut més de trenta anys i podem afirmar, sense por a equivocar-nos, que som d'enhorabona amb el llibre que acaben d'editar Joan Veny i Mar Massanell, perquè suposa una actualització de la descripció de la variació diatòpica de la llengua catalana, aprofitant tota la informació que aporta la rica bibliografia produïda durant aquests anys, però sense deixar de banda les bases establertes en les publicacions de 1978 i 1986 esmentades. El mestratge del Dr. Veny i l'experiència de la Dra. Massanell en el camp de la dialectologia i, més en concret, de la geolingüística són una garantia de la qualitat d'aquesta obra i del rigor científic amb què ha estat confeccionada. I, a pesar de la moderació dels autors reflectida en el subtítol, volem donar testimoni en aquesta recensió que l'obra és més que una «aproximació».

Aquesta *Dialectologia catalana* no és un títol més. I així es pot afirmar perquè comprovem que inclou novetats que estan motivades, sobretot, pel caràcter didàctic amb què s'ha concebut. En comparació amb els estudis de conjunt duts a terme fins ara, esdevé innovadora la dedicació del primer capítol (pp. 19-29) a la definició de la disciplina en què s'incardina, la dialectologia, fent atenció als seus objectius i als seus mètodes de recerca i d'anàlisi; a més, s'hi explica la tradició de la recerca dialectològica en l'àmbit catalanòfon i, alhora, es presenten catorze raons que han justificat —i encara justifiquen— aquest tipus d'investigació, tenint present sobretot que els dialectes són una part indissociable de les llengües de cultura (també dialectes en el seu origen). És igualment innovador el segon capítol amb una introducció a la variació diatòpica (pp. 31-127), en el qual, d'una manera gradual, s'explenen els conceptes relacionats amb el canvi lingüístic, a continuació aquells que tenen a veure amb la variació lingüística, per passar tot seguit a la distinció entre els conceptes de dialecte i llengua estàndard (fonamentals, d'altra banda, per a entendre el paper dels dialectes en la configuració de la varietat comuna o literària), i arribar, finalment, a l'estudi de la divisió dialectal del català, no sols des d'una perspectiva sincrònica, sinó també diacrònica i historiogràfica.

Els dos capítols següents estan dedicats pròpiament als dialectes del català. La seva estructura interna és idèntica, de manera que tots dos comencen amb un davantal on es comenta, de manera general, la informació que s'hi ofereix en cadascun, al costat dels cinc objectius (o resultats d'aprenentatge) que es volen aconseguir amb la descripció, el quals, a més, van lligats a diferents àrees d'estudi o anàlisi (pp. 129-130 i 237-238): el primer connecta amb la geolingüística, ja que es tracta d'assolir la capacitat de situar en el mapa la diversitat dialectal i les isoglosses que s'han pres en consideració per a establir les fronteres lingüístiques; el segon enllaça amb la història externa del català, perquè la variació diatòpica és producte dels factors històrics i socials que l'han envoltat; el tercer planteja la descripció sincrònica de cada bloc dialectal a partir de la presentació de les característiques principals dels dialectes que l'integren, així com dels seus subdialectes i parlars; el quart està relacionat amb la diacronia del català, ja que l'estudi dels dialectes dona a conèixer interessants fases evolutives de la llengua històrica; i, per últim, el cinquè té un vessant sociolingüístic, perquè entronca amb la normativització del català i, per tant, amb la creació de l'estàndard actual.

Un cop exposats els objectius, els autors se centren en la caracterització de cadascun dels dialectes que formen el català oriental (pp. 129-235) i el català occidental (pp. 237-336), i ho fan seguint la divisió proposada per Veny (1978), àmpliament acceptada pels dialectòlegs. Són quatre els aspectes que treballen en cada cas: l'extensió territorial, els factors històrics rellevants des d'un punt de vista lingüístic, la situació sociolingüística i, especialment, la descripció lingüística, en la qual s'expliquen els trets més significatius en els diferents nivells d'anàlisi (fonètica, morfosintaxi i lèxic). Després del comentari dels trets distintius de cada dialecte (central, rossellonès, balear i alguerès dins el català oriental; nord-occidental i valencià dins el català occidental), s'ocupen dels seus subdialectes i parlars: català septentrional de transició, tarragoní, salat, xipella i barceloní, pel que fa al català central; capcinès i la varietat rossellonesa del gitanos de Perpinyà, quant al rossellonès; mallorquí, menorquí i eivissenc, en relació amb el balear (amb una menció a part dels anomenats *parlars campanar de Mallorca*, és a dir, els parlars d'aquelles poblacions que, per la seva singularitat, es diferencien dels parlars veïns, en concret Sóller, Felanitx, Sineu, Pollença); pallarès, ribagorçà, tortosí i parlars del Matarranya, pel que fa al català nord-occidental; septentrional, central i meridional en el cas del valencià. Cal subratllar, a més, que els comentaris dels subdialectes balears, nord-occidentals i valencians conclouen amb sengles síntesis de les característiques diferencials més significatives (pp. 202-204, 266-269 i 295-297, respectivament), les quals apareixen disposades en uns quadres que permeten obtenir, d'una manera sintètica, una visió comparada de tots plegats i posar en relleu

determinades condicions d'alguns d'ells, especialment dels que tenen una marcada condició de transició entre diverses àrees diatòpiques.

Si abans hem assenyalat que aquest llibre resulta nou pel seu plantejament pedagògic, hem de dir que aquesta particularitat es concreta també en la incorporació d'un ampli resum de continguts al final de cada capítol, un conjunt d'activitats que ajuden a posar-los en pràctica, uns exercicis d'autoavaluació amb el corresponent solucionari i, finalment, una bibliografia bàsica que facilitarà al lector més interessat ampliar la informació que els autors han anat esmicolant al llarg de les seves pàgines. És clar, doncs, que tots aquests elements són del tot nous, juntament amb els mapes que, no sols il·lustren la ubicació dels dialectes i subdialectes, sinó també l'abast geogràfic d'alguns trets lingüístics rellevants i el traçat de les isoglosses relatives a determinades característiques en una zona concreta. Volem remarcar, a més, que l'exposició de la matèria al llarg de tots els capítols va acompanyada d'uns quadres situats al marge del text, en els quals s'introdueixen anotacions o, fins i tot, anècdotes que enriqueixen significativament el contingut essencial del llibre. Només hi trobem a faltar una mostra més completa de textos dialectals (especialment de caire popular), ja que únicament se n'han inserit en alguns exercicis d'autoavaluació (per exemple, pp. 226, 310, 311 i 312), a banda de la inclusió de les versions de la «Paràbola del fill pròdig» en balear (p. 225) i valencià (p. 307), extretes de la 12a edició de Veny (1978).

D'altra banda, el caràcter didàctic de l'obra queda arrodonit amb una *Comparació interdialectal* (pp. 337-339), un extens annex on els autors ofereixen una visió comparada de les principals característiques dels dialectes catalans. Per dur a terme aquest acarament, prenen com a punt de partida un aspecte determinat del sistema lingüístic català i comparen com és als diversos territoris. Aquest annex constitueix una bona eina per als estudiants, perquè facilita l'aprenentatge del contingut dels capítols precedents, i alhora un complement extraordinari per fer una cerca selectiva d'allò que el lector vol conèixer per obtenir-ne informació d'una manera ràpida. Per acabar, una bibliografia general (pp. 391-392) i un glossari de conceptes bàsics (pp. 393-397), tanquen una obra que perfectament es pot considerar com un autèntic manual de dialectologia catalana, útil per a discents, docents i investigadors.

Temps dolents per a la dialectologia! Així podríem expressar la lamentació que manifesten Joan Veny i Mar Massanell, quan en el pròleg justifiquen la publicació del llibre justament en una època en què aquesta disciplina «ha baixat esglaons en el rang curricular dels nostres centres universitaris» (p. 16). Tanmateix, ningú no ho diria, atès el valor científic del treball editat (amb el suport, a més, de les universitats de Barcelona, València i Alacant) i el seu caire netament didàctic. No hi ha dubte que és una obra adreçada als alumnes de Filologia Catalana i és segur que, des d'ara,

serà un referent de consulta imprescindible per als estudiosos del català. Però, també estem convençuts que el llibre tindrà un abast de públic molt més ampli i que la seva lectura serà prou engrescadora per a «tots els enamorats» de la nostra llengua i els seus dialectes, entre d'altres coses, perquè, com diuen els autors, «el lector hi descobrirà les seves arrels, la presència de velles formes que han desafiat l'ultratge del temps i la potència creativa dels nostres parlants: un bagatge riquíssim que conforma la llengua històrica, diatòpica, col·loquial, que hem d'usar sense complexos, de dia en dia, en les nostres relacions quotidianes, fruit d'arrels familiars o captat al carrer, potser amb alguna interferència arrelada» (p. 16). En aquestes pàgines, doncs, els professors Veny i Massanell han aconseguit reflectir-hi la dimensió *natural* de la llengua, la més espontània, la més entranyable per a qualsevol parlant (p. 16) i, en aquest sentit, creiem que el llibre contribuirà també a la dignificació d'aquesta variació diatòpica, cosa tan necessària en algunes àrees de l'àmbit lingüístic del català, on la diversitat no sempre ha estat apreciada ni defensada com mereix.

JAVIER GIRALT LATORRE
Universitat de Saragossa
jgiralt@unizar.es

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- VENY, Joan (1988 [1a ed. 1978]) *Els parlars catalans*, Palma de Mallorca, Moll.
— (1986) *Introducció a la dialectologia catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.